sénégalais, comme tous les jeunes d'ailleurs, ont une façon de parler qui est due à plusieurs facteurs intralinguistiques et extralinguistiques. Ainsi, les jeunes de la communauté mouride ne font pas exception à cette règle. Seulement, les aspects identitaires dans ces pratiques s'apparentent plutôt à la sacralité et à la spiritualité. Cependant, une certaine variabilité est notée ainsi qu'un comportement paradoxale lié au style et à la culture mouride.

Sources :

FALL, Abdou, 2019, "Analyse des pratiques langagières chez les étudiants de l'Université de Ziguinchor", mémoire de Master Université Assane Seck.

FALL, Abdou, et SOW, Ndiémé, « Déviance sociale, déviance langagière », à paraître dans Mohamed Lamine Manga.

GUEYE, Cheikh, 2003, Enjeux et rôle des nouvelles technologies de l'information et de la communication dans les mutations urbaines *Le cas de Touba (Sénégal)* Technologie entreprise te société document du programme no. 8, Institut des Nations Unies pour le Développement Social.

LÉGLISE, Isabelle et LEROY, Martine, 2008, Insultes et joutes verbales chez les «jeunes» : le regard des médiateurs urbains. InAline Tauzin (ed.), *Insultes, injures et vannes en France et au Maghreb* 155-174. Paris, Karthala.

CONSEMNĂRI ROMÂNEȘTI ÎN SCRIERI PE SCOARȚE DE MESTEACĂN NOVGORODENE (SEC. XI-XV)

Vlad D. GHIMPU
Muzeul Național de Istorie a Moldovei,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *As the result of the studying of the letters written on the Novgorodean barks of the birch, we extracted Romanian proper names and appellatives. On the basis on of this documentary sources relating to the history of the Novgorod Pricipality, the autor reveals a lot of facts, including some specific linguistic data, wich point on the prezence of Romanians in these areas since the early Middle Ages.*

Keywords: *Novgorod, writing on the birch barks, Romanian names, early Middle Ages.*

Preocupat de cercetarea istoriei relațiilor româno-slave externe în evul mediu timpuriu, autorul acestor rânduri a publicat mai multe aspecte din realitățile strămoșilor noștri plecați pe alte meleaguri, niște abordări novatoare în istoriografia românească, care nici n-au fost bănuite, decât numai în limita de la hotarele de contact (cf.,Ghimpu,2009:79-92;Ghimpu,2010:99-108;Ghimpu,2011,151p.; Ghimpu,2012: 237-264; Ghimpu,2015: 55-80; Ghimpu,2016:176-187; Ghimpu,2017,249p.; Ghimpu,2021:94-104). În ce privește istoriografia rusă, ca și cercetarea internațională, ele rămân încă tributare concepției lingvistului german Max Vasmer, care nu recunoștea nici măcar existența unei vecinătăți dintre români și rușii kieveni, analizând cadrul relațiilor interlingvistice (Фасмер I, 1986:205). Atestările extrase de noi le prezentăm în continuare.

1). Scoarța nr. 14[1], secolul XV. Menţiune – a) *"Сава"*[2] (Sava) (Арциховский, 1954: 14); b) "*Савина чадь*" (nr. 69, sec. XII, p. 72), copiii lui Sava; c) "*от Саве...*" (nr. 261, a II jum. a sec. XIV, p. 88); d) "*Сава ведуно*" (nr. 378, a II-a jum. a sec. XIII, p. 77-78), Sava vrăjitor; e) "… *Сава, Новиць, у Ньжька* …" (nr. 724, sec. XII, p. 21); Sava, adus de colonişti români,

[1] Numerotarea internă corespunde sistemului continuu unic publicat de descoperitorii scoarțelor de mesteacăn scrise.

[2] Prenumele Sava are prioritatea românească, deoarece acest sfânt a fost martirizat pe teritoriul românilor în sec. IV, cât și faptul că românii au venit la nord deja creștini, iar rușii vor avea specific numele înrudit Savelii.

întâlnite şi în alte acte scrise, inclusiv Savel (Савел), sau şi articulat în toponimul *Savulino*[1], de la Savul. În ultimul exemplu mai avem – "Noviţ" şi "Nejca", al doilea citit de autori ca Novici, deşi poate fi interpretat ca atare, Noviță, pentru forma mai timpurie romanică a lui Noiţă.

2). Nr. 28, sf. sec. XIV – încep. sec. XV, menţiune - "*Фетиния*" (Арциховский, 1954: 20), nume românesc vechi Fetinia.

3). Nr. 42. *"Бобжа Михаль"*, sec. XIV (Арциховский,1954: 20), Bobja, poreclă, probabil acelaş cu Bopşa[2].

4). Nr. 54, sec. XIII-XIV. a) "**...** *а у Микулици сокол* **...**" (Арциховский, 1954: 58), Miculiţă; b) "*Микула Куцеев*" (nr.93, sec. XIV, p. 19), Cuţei sau Cucei; c) "*Микоула*" (nr. 109, a II jum. a sec. XII, p. 38-41); d) "*Микулинь человек*" (nr. 249, sec. XIV-XV, p. 73-76); e) "*въ Микулин(о)*" (nr. 568, mijl. sec. XV, p. 36-38); f) "*Микула*" (nr. 594, mijl. sec. XIV, p. 57); din Старая Руса, nr. 5, "*У Микуле 5-ъ куне* ", sec. XII (Арциховский, Янин, 1983: 146), Micula de la Micul.

5). Nr. 61, sec. XIII. "… *а Ное сам ведаете*..." (Арциховский,1954: 62), este atestat prenumele Noe, - în consens cu autorul publicației: "Слово Ное означает, вероятно, собственное имя Ной". Astfel, şi noi subscriem, Noe – românesc.

6). Nr. 69, seolul XII. a) "...*с Григоремь*" (Арциховский,1954: 71-73), Grigore; b) "*Приказо от Григорие ко Домоне*...", nr. 134, sec. XIV (Арциховский, Борковский, 1958: 73). Grigorie, nume românesc, chiar dacă cazurile în limba română şi în limba rusă nu coincid, între populaţie amestecată pare destul de plauzibil ca terminaţia *-ie* să constiutie o influenţă tipic românească. Următorul este apreciat să fie numele *Domna*, românesc, întâlnit mai des, corespondent al bărbătescului Domn, provenit din *dominus*, care, însă, a dispărut după ce a fost asociat titlurilor de putere, desi nu e exclus "*ко Домоне"* să se refere la numele Doman; c) "*на Григорь"* (nr. 162, încep. sec. XV, p. 48), Grigore; d) "*Григорица*" (nr. 256, a II jum. a sec. XIV, p. 82-83), Grigoriţă; e) "*Грегорье"* (nr. 315, sf. sec. XIV, p. 150), *Gregor'e*; f) "*от Григори*" (nr. 395, a II jum. a sec. XIII, p. 97); g) „*Поклоно от Гаврили... ко Григории"***(**nr. 497, mijl. sec. XIV, p. 90); h) „*Григори"* **(**nr. 553, sec. XII-XIII, p. 26). Deoarece românii au venit la nord creştinaţi, de asemenea, dacă privim toate formele lui Grigore, putem concluziona, că numele rusesc s-a format de la cele româneşti – Grigore, Grigori, Grigorie, evoluând în varianta finală Григорий-Grigorii.

7). Nr. 94, sec. XIV-XV. a) "**...** *о ключнике Зандо*" (Арциховский, Борковский, 1958: 20), un administrator de moşie, cu porecla *Zand*, leaţ de gard[3], Zando, cu terminația romanică în „o". Următorii, b) „... *(к)ъ Ванну, Мелицю..., не давай Заньдо оузяти то...ною*". Al doilea, probabil un alt Zando, a fost subînţeles greşit aici însă de autori drept conjuncţia „потому что".

8). Nr. 118, secolul XII. Прокша просит Нестера: „*не ходь ко Шедьре...*" (Арциховский, Борковский, 1958: 51). Autorii credeau că e vorba de un nume propriu. *Şedere*, însă este o formă de gospodărire şi de proprietate, cunoscută în rusă mai târziu şi numită Посиденье, ori Сидение[4].

9). Nr. 127, sec. XIV – XV. „*Исако*" (Арциховский, Борковский, 1958: 62), numele Isac, creştin, scris nespecific în rusă, cu terminația romanică în "o".

10). Nr. 391, sec. XIII-XIV, a) „*От Олфоромея к Доманцу* …" (Арциховский, 1963: 94-95), Domaneţ, Doman diminutivat**.** Următorul, b) "*У Домана в..., У Болде..."* (nr. 568, mijl. sec. XV, p. 36-38). Încă un Doman şi Bolde, sau un Boldea actual. Doman de la *domenica*[5], corespondent al lui Duman de mai târziu, care a fost în timp marginalizat de biserica ortodoxă

[1] Ghimpu, 2011: 93.
[2] MDA I, 2001: 287.
[3] MDA IV, 2003: 1334.
[4] Ghimpu, 2011: 37.
[5] Născut în ziua de duminică.

şi se dă astăzi la vite[1]. c) *"Дъманег"*, nr. 685, a II-a jum a sec. XII (Янин, Зализняк 1993: 69-70) – Доманег, nume compus din Doman+Neg.

11). Nr. 265, a II jum. a sec. XIV, "… *слушате Домни и ты*…" (Арциховский, Борковский, 1963: 91-93). Domna, nume feminin adus de romance, întâlnit şi în alte documente[2].

12). Nr. 138, a II jum. a sec. XIII. "*Селивьстро, оу Захарьи, Оу Кирика оу Тюлпина… И оу Петряица, Оу Григорьи оу Роготина…* " (Арциховский, Борковский, 1958: 11-15), Selivestro - Silvestru, cu terminaţie romanică în „o", Chirică Tulpină, Petrea-Petreaiţa-Petriţă şi Grigor'i.

13). Nr. 153, a II jum. a sec. XII, menţiune, „*Кринило*"[3] (Арциховский, Борковский, 1958: 30-31). Rădăcina este din "crin", inexistent în slavă, era un nume romanic cu "o", probabil precreştin, întâlnit în evul mediu la noi şi la femei – Crina şi Crincoaea[4], soţia unui Crin, astăzi Crinu şi Crina la bărbaţi şi femei (Iordan 1981:137). Din unele recensăminte mai evidenţiem – localităţi – Кринъ Малый, Кринкино, Криновье, Кринушкина[5].

14). Nr. 168, sec. XII. a) „*Оу Дъмитра…*" (Арциховский, Борковский, 1963: 53-55), Domitr cu "ъ", citit ca o; b) „*На Домитре возяти доложзиве*" (nr. 202, sec. XIII, p. 23-24), acelaş nume "Domitr", asemănător cu Dumitru; c) „ *Домитре Милославове*" (nr. 343, începp. sec. XIV, p. 30); d); „*У Домитра*" (nr. 410, sec. XIII-XIV, p. 14-16), Domitr; e) „*От Домитрако ко Феларю и ко…*" (nr. 443, sec. XII-XIII, p. 46). Primul nume aici e "Domitraco", adică Dumitrache actual. Inscripţie pe gresie – f) **"***Домитр***",** mijl. sec. XIII (Янин, Зализняк 1993: 34,119); g) **"***Домитровъ день***"**, nr. 7, sf. sec. XI (vol. XI, I, p.125), Ziua Sf. Dumitru. Un nume creştin foarte răspândit. Înregistrat din cele mai vechi scrieri cu români ca "*Дъмитръ*", l-am şi apreciat ca o formă apropiată, precursoare, a numelui românesc Dumitru[6]. Forma Domitraco reflectă faza veche cu "o" în prima silabă și la terminația tipică romanică, asemenea în evul mediu cu Dumitrache (Gonța 1995: 183), până astăzi.

15). Nr. 222, sec. XII-XIII. a) **"***От Матья къ Гюргю …, бьжяли Колобягь* **…"** (Арциховский, Борковский, 1963: 44-45), Matei, Colbeag, Culbec? ; b) *„… ко Спирку. Если Матейка…* „ (nr. 439, sec. XII-XIII, p. 42-43), Matei; c) **"…***Матьеви еси молвил***…**" (nr. 550, a II jum. a sec. XII, p.23), prenumele Matei, deosebit de Матвей (Matvei).

16). Nr. 288, I jum. a sec. XIV. a) „… *хамоу 2 локти* …" (Арциховский, Борковский, 1963:117), ham, hamuri. b) *Хамече* (хамец), „полотнишко" , nr. 644, I jum. a sec. XII (Янин, Зализняк 1993: 42), ham, hamece, de la *hamuri*.

17). Nr. 310, sec. XV. **"…***от Вавулы***…**" (Арциховский, Борковский, 1963: 142-143), poreclă, după Vavul, vav[7].

18). Nr. 343, începp. sec. XIV. a)„… *Петре Сомолянине, Домитре Милославове* …" (Арциховский, Борковский, 1963: 30), Petre, Domitr (Dumitru). b) Listă de persoane: **"***Петре, Евяна, Маримияна, Яна, Георегия, Федорь, Прокопия, Оводокия, Евана***…**", nr. 506, sec. XII-XIII (Арциховский, Янин, 1978:101-102). La a doua scrisoare autorul adaugă: "Обращает на себя внимание парность имен и то, что в каждой паре имя стоящее в именительном падеже, сопровождается именем в родительском падеже". Adică, primul nume Petre este scris la nominativ, româneşte, dar nu Piotr, cum trebuia să fie în rusă.

---

[1] În realitate Doman-Duman, provenind de la latinul Domenica-Duminică, reprezenta un nume creștin, Domenica însemnând ziua Domnului.

[2] Акты 1572-1584 (indice); Домна проскурница, în НПК, 1915(indice); Ghimpu 2016: 29.

[3] Nume romanic asemenea cu Petrilo, Chirilo, Gavrilo ş.a.

[4] Gonţa, 1995: 141.

[5] НПК, 1915 (indice).

[6] НПЛ, 1950: anii 6569, 6626, 6634, 6702; Ghimpu 2010: 104 -105.

[7] MDA IV, 2003: 1182, 1165, vav –vagă, pârghie...

19). Nr. 348, a II jum. a sec. XIII. „*У Илее, у Тудора, У Страхона*[1]*, У Хоцу, У Вонега, У Несула, У Тешиле, У Иелее*" (Арциховский, 1963, p. 35-37), Ilei din Ilie, Zdrahon, Hoţu, Voneg, Nesul-Neşul, Teşile, asemănător cu Teşilă[2], şi un alt Ieleie-Ilie. b) "… *оу Тешена возяле* …" (nr. 392, sec. XIII – XIV, p. 95-96). Teşen, Teşilă, de la *a teşi*[3]. c) "**...** *Оу Тешаде 5*", nr. 905, sf. sec. XI (Янин, Зализняк, Гиппиус 2004: 97). Тешата, Teşat, Teşit?

20). Nr. 348, a II jum. a sec. XIII. a) "*...у Тудора*...**",** (Арциховский, 1963: 35-37). Scrisoarea nr. 632, vol. IX, I jum. a sec. XII. Atestat b) **"***Тоудор***"** (Янин, Зализняк 1993: 33-34), Тудор, Tudor, întâlnit de timpuriu în Rusia Kieveană. Pe care noi l-am apreciat ca numele românesc Tudor[4], evoluat mai timpuriu în mediul romanic din Teodor[5]. În exemplul actual am găsit şi confirmarea în baza exemplelor ruseşti, cum avem prilejul de a considera, după ce autorii publicaţiei, menţionând răspândirea lui din cele mai vechi timpuri, venit în părţile Novgorodului din sud, îi fac o pararelă după o ştampilă de plumb din I-a jum. a sec. XII, care avea pe o parte chipul şi inscripţia Sf. *Fiodor*, iar pe cealaltă imprimat numele *Tudor*, trăgând astfel concluzia: numele Tudor era varianta lui *Fiodor* (Янин, Зализняк 1993: 34). Alte menţiuni - c) **"***Тодоръка***"** (vol. X, nr. 710, sec. XII, p.10-11), Todorka**,** Todor, Tudor; d) **"***Тудоръ***"** (vol. X, nr. 724, a II jum. a sec. XII, p. 24-25); e) **"***Тоудоръ***",** Тудор (vol. XI, nr. 789, sec. XI, p.22); f) **"***Тоудорка***"**, Тудор (vol. XI, nr.825, a II-a jum a sec. XII, p. 46); g) *Тудо(р)* (vol. XI, nr.903, sec. XI – XII, p. 95), o variantă evoluată: "Dudor"[6] – adică, tot Tudor.

21). Nr. 478, mijl. sec. XIV. **"…***оу Рашка***…**" (Арциховский, Янин, 1978: 73), Raşcă, unealtă de prins peşte. Inclusiv, Рашковъ Михаилъ şi д. Рашки, д. Рашково[7].

22). Nr. 503, a II jum. a sec. XII, "*Домьника*" (Арциховский, Янин, 1978: 99-100), Domnica.

23). a)"*Оу Нежаткыны…, оу Стреина…*" (nr. 13, sec. XI, p. 153), copiii unui Nejata, Nejca (Neg) şi un alt personaj, Strein. b) "*Отъ Нежате*" (nr. 586, sec. XI-XII, p. 47-48), fiul unui Nejca; c) „*Нежко*" (nr. 630, I jum. a sec. XII, p. 31-32); d) **"***От Нежка ко Завиду***...",** nr. 644, I jum. a sec. XII (Янин, Зализняк 1993: 42). În acest caz Nejca, se apreciază că este nume feminin, de la bărbătescul Nejko (Neg-Nej), ea e menţiunată şi cu fraţii, Нежата-Nejata, avându-l toţi, cum se vede, de la tatăl lor.

24). Nr. 19, vol. IX, I-a jum a sec. XII. Staraia Russa. a) "*Оу Ильике ... гривне... Оу Неговита поло(вина)...***"** (Янин, Зализняк 1993: 106). Ilică, diminutiv al lui Ilie. Negovit este compus din Nego+Vit", partea a doua -Vit, de origine slavă, alt personaj b) *Неговит* (vol. X, nr. 761, sec. XIII – XIV, p.58-59), Negovit, Nego+Vit. Alt prenume compus - nr. 526, sec. XI. "… *на лоуге на Негораде, на Хрипане* …" (Арциховский, Янин, 1978: 124-127), în lunca lui Него+рад, Nego şi rad. Nego cu terminaţia "o" romanică, asimilat în rusa veche.

25). Nr. 713, vol. X, I jum. a sec. XIII. **"***Хотен Челпа***"** (Янин, Зализняк 2000: 13), Celp-Ciolp, Celpan – Ciolpan, românesc, întâlnit, de asemenea, şi ca toponim, **"***Челпаново***"**[8] - Celpanovo.

26). Nr. 715, vol. X, I jum. a sec. XIII. "*Три девя(т)о анело, три девя ароханело, избави раба (Бо)жея Михея трасавиче молитвами святыя Богородичя*". Traducerea autorilor: „Тридевять ангелов, тридевять архангелов, избавте раба Божия Михея от лихорадки молитвами святой Богородицы." (Янин, Зализняк 2000: 14-15). Rugăciune-descântec de

[1] Alt izvor: *Страхонъ*, două localităţi, în НПК: 19159 (indice).

[2] DRH,B, VII, 1988 (indice).

[3] Vinereanu 2009: 834.

[4] La noi e înregistrat din evul mediu până astăzi: Gonţa 1995: 704-705; Ghimpu 2010: 101, 105; Ghimpu 2011: 23, 26, 39, 43; Ghimpu 2012: 246, 250.

[5] Graur, 1965: 50.

[6] Акты 1572- 1584 (indice); Ghimpu 2009: 86; Ghimpu 2011: 98; toponime, în НПК 1915 (indice).

[7] НПК, 1915 (indice).

[8] Ghimpu 2011: 97.

friguri, "трасавиче" - scutură (frigurile), ar putea fi traducere din română, împreună cu scrierea disimilată a lui *anelo* (<lat. angelus), an(g)elo, şi *arohan(g)elo*, romanice, exprimate astfel probabil din lipsa literei Ž (g+e) în alfabetul slavon.

27). Nr. 725, sf. sec XII - începp. sec. XIII. a) **"***От Рьмше покланяньe***..."** (Янин, Зализняк 2000: 26). Numele Ремша (Remşa), Rem+şa, cum susţin autorii publicaţiei, care nu îl pot explica din slavă, şi ar putea provine, cum considerăm noi, de la *Remus*? - nume roman antic, Rem, adus de români. Întâlnit şi în alt act, nr. 36, mijl.sec XII, Старая Руса, b)*"...Оу Рьме куна...*", datorie (vol.11, p.119). Cu încă un exemplu de localitate – Ремино[1].

28). Nr. 755, sec. XIV–XV. "*Осташка*" (Янин, Зализняк 2000: 52-53)**,** Ostaşca, Ostaşco, Ostaş, nume precreştin românesc, larg răspândit în Rusia.

29). Nr. 821, mijl. sec. XII. a) **"***От Негъла къ Петръкоу***..."** (Янин, Зализняк, Гиппиус 2004: 42-43), Negol, Negul; b) Al doilea document de la acelaş personaj. "*От Негола и ото Говена къ*..." (vol. XI, nr. 867, I jum. a sec. XII, p. 75), Negol, Negul, Neagul. Neg cu articolul hotărât românesc *ol* - ul. În asemenea exemple de substantive din mediul slav, cu terminaţia *-ol*, de la sudul Dunării[2], unde erau şi români, se apreciază să reprezinte viitorul articol românesc hotărât *-ul*.

30). Nr. 894, începp. sec. XII. "... *Тетыне*" (Янин, Зализняк, Гиппиус 2004: 92)**,** Тетыня, Tătânea, Tătunea. Autorii publicației credeau că este un nume propriu neidentificat, noi îl apreciem ca diminutiv pentru tata[3], astăzi numit aşa şi bunicul în unele zone, ce provenea de fapt din latina populară[4].

În concluzie, putem constata din cercetarea noastă, prezența unor nume românești și a cuvintelor comune, a elementelor romanice timpurii, cât și a unora medievale, porecle, nume creștine și precreștine, relevante și pentru matricea teritoriilor românești, necunoscute aici din cauza lipsei surselor documentare.

Bibliografie:

DEX 1998*,* Dicţionarul explicativ al limbii române*,* Bucureşti.

DRH,B,VII,1988, Documenta Romaniae Historica, B. Ţara Românească,vol.VII(1571-1575), Bucureşti.

GHIMPU V, 2009, „Unele consideraţii privind românii şi onomastica românească în Rusia de Vest", în Destin Românesc, an IV (XV), nr.3 (61), Chişinău. P. 79 - 92.

GHIMPU V., 2010, „Prezenţa românilor şi a limbii române în Cnezatul Novgorodean",în Destin Românesc, an V(XVI), nr. 2 (66), Chişinău. P. 99-108.

GHIMPU V., 2011, Izvoare medievale româneşti din Rusia în Finlanda, Chişinău, 151 p.

GHIMPU V., 2012, „Menţiuni ale habitatului românesc în Cnezatul Novgorodean"*,* în Romanoslavica, vol. XLVIII, nr. 2, Bucureşti. P. 237-264.

GHIMPU V., 2015,„Interferenţe etnice la Marea Neagră şi la Marea Baltică în evul mediu timpuriu (româno-slave şi româno-finice)", în Romanoslavica, LI, nr.1, Bucureşti. P. 55-80.

GHIMPU, 2016*,* „Nume româneşti în scrieri pe scoarţe de mesteacăn novgorodene", în Destin Românesc, Chişinău, an XII (XXIII), nr. 1-2 (99-100), p. 176-187.

GHIMPU V., 2017, Lăcaşuri creştine şi izvoare medievale necunoscute ale românilor, Chişinău, 249 p.

GHIMPU V., 2018, „Nume şi apelative româneşti în scrieri pe scoarţe de mesteacăn novgorodene", în Romanoslavica, vol. LIII, nr. 2, Bucureşti, p. 49-60.

GHIMPU V., 2021, „Un alfabet prezumtiv românesc elaborat în secolele VI-VII"*,* în Lectura şi

[1] НПК, 1915 (indice).

[2] Raevschi, 1989: 65.

[3] DEX, 1998 (tata).

[4] Corlăteanu 1974: 166, tatani.